

ПОТЕНЦИЈАЛИ ЛОВНОГ ТУРИЗМА У ОПШТИНИ СРБОБРАН

POTENTIALS OF HUNTING TOURISM IN MUNICIPALITY OF SRBOBRAN

Арсен Курјачки*, Ристо Прентовић**

Примљено: 09.10.2012. | Прихваћено: 05.12.2012.

РЕЗИМЕ: Предмет рада је сагледавање потенцијала ловног туризма у општини Србобран. Циљ рада је стицање научних сазнања неопходних за даље унапређивање праксе ловног туризма у овој и њој аналогним туристичким дестинацијама. У овом истраживању коришћене су следеће научне методе: анализа (литературних и документационих) садржаја, теренски рад (систематско посматрање и интервјуисање), историографски и статистички метод (дескриптивна статистика). Природно-географске карактеристике и материјални ресурси ловног туризма у ловиштима у општини Србобран су, углавном, кореспондентни стандардима савремене ловнотуристичке делатности. Под условом да се оствари прогрес у домену рецептивних објеката и капацитета и маркетиншке делатности, ова дестинација ће стећи адекватне потенцијале за даљи развој и успешно функционисање ловнотуристичке делатности.

Кључне речи: ловни туризам, потенцијали, општина Србобран

ABSTRACT: The case study is to determine the potential of hunting tourism in the municipality of Srbobran. The aim is the acquisition of scientific knowledge necessary for further improvement of hunting tourism in this, and the analog tourist destinations. This study used the following scientific methods: analysis of (literature and documentation) contents, field work (systematic observation and interviewing), historiographical and statistical methods (descriptive statistics). Natural and geographical characteristics and material resources of hunting tourism in the hunting areas in the municipality of Srbobran, are generally correspondent with standards of modern hunting-tourism business. Provided to achieve progress in the field of reception facilities and capacities and mar-

* Мр Арсен Курјачки, гл.инж.з.ж.с., Панонске ТЕ-ТО Нови Сад, Булевар ослобођења 100, 21000 Нови Сад, e-mail: arsen.kurjacki@panonske.rs

** Др Ристо Прентовић, ванредни професор, Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Трг Доситеја Обрадовића 3, 21000 Нови Сад, e-mail: riprent@open.telekom.rs

keting activities in this hunting-tourism destination, it will acquire adequate resources for the further development and successful operation of hunting-tourism activity.

Key words: *hunting tourism, potenciales, Srbobran municipality*

УВОД

Општина Србобран¹ је лоцирана у средишњем делу Бачке на површини од 284 km². Природне услове ове општине чине: плодно земљиште (више лесне заравни и ниже лесне терасе)², умерена континентална клима и обиље вода, који представљају повољне природно-географске претпоставке за егзистенцију и активности људи, али и за бројне врсте флоре и фауне, па тиме и за узгој ловне дивљачи.

Туристичко-географски положај општине Србобран је повољан, будући да кроз њену територију пролази један од међународних путних праваца Е-75 (Хоргош – Суботица – Нови Сад – Београд – Ниш – Врање – Скопље), да је у непосредној близини железнички путни правац: Суботица – Нови Сад – Београд, да је удаљеност од Аеродрома „Никола Тесла“ око 100 km и да кроз њу протиче главни канал система Дунав–Тиса–Дунав. Поред тога, кроз централни део територије општине пролази регионални пут, тзв. Сегедински друм (пут Нови Сад – Суботица) и алтернативни правци ка општинама Бечеј, Врбас, Мали Иђош и Бачка Топола.

Административно, општина Србобран припада Јужнобачком округу, у њој су три насељена места и то: Србобран, Надаљ и Турија, а у њима, живи око 15.000 становника.

Територија општине Србобран, према међународним и домаћим стандардима, карактерише се као рурално подручје.³ Ова карактеристика и чињеница да је подручје ове општине изразито пољопривредно, са свим осталим одликама руралних подручја, у Стратегији развоја општине Србобран 2010–2014, унапређивање пољопривреде и других делатности иманентних руралним подручјима означени су као главни стратешки правци развоја ове јединице локалне самоуправе.

¹ Детаљније о географским и другим садржајима који приказују општину Србобран, између осталих извора, разматра се у: Субић, Р. (1981): Општина Србобран – географска монографија, ПМФ, Институт за географију, Нови Сад.

² На територији општине Србобран распрострањена су три типа земљишта: карбонатни чернозем, ливадска црница и мочварно земљиште. Чернозем је земљиште са оптималним физичким својствима, који са територије ове и суседних општина, спадају у најплодније пољопривредно земљиште у читавој Европи. Ливадска црница је земљиште с компликованим режимом влажења, а мочварно глејно земљиште је трајно влажно земљиште са биљкама којима недостаје кисеоник.

³ Према дефиницији Савета Европе „рурална област“ је „потес земље у унутрашњости или на обали, који укључује мање градове и села, где се главни део територије користи за: а) пољопривреду, шумарство, водопривреду и рибарство, б) економске и културне активности становништва те сеоске области (занати индустрија, услуге), ц) неурбану рекреацију и слободне активности и д) друге сврхе, као нпр. становање“. (Лазич и сар. 2007, стр. 18). Према сада важећој категоризацији Републичког завода за статистику у Србији, рурална подручја (области) су све територије (дефинисане Законом о територијалној организацији Републике Србије), осим 24 града, од којих је у Јужнобачком административном округу само Нови Сад.

У низу привредних и друштвених делатности у општини Србобран функционише већ више од једног века организовано ловство, а у оквиру њега, неколико последњих деценија и ловни туризам, који „је на значајном нивоу и доноси релативно значајне приходе“. (Курјачки, 2011, стр. 36). Управо проблематика (а пре свега потенцијали) ловног туризма представља предмет овог рада, чији је циљ стицање научних сазнања неопходних за даље унапређивање праксе ловног туризма у руралним подручјима.

У истраживању чија су основна сазнања презентована у овом раду примењене су следеће научне методе: анализа (литературних и документационих) садржаја, теренско истраживање (интервјуисање и систематско посматрање), историографски метод и статистички метод (дескриптивна статистика).

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Настанак и развој ловства и ловног туризма на територији општине Србобран⁴

Први подаци о организованом лову у Србобрану датирају још из 1873. године, када је бачко-бодрошки жупан издао ловне карте осморици ловаца из Србобрана. Најпознатија ловишта у то време у Јужној Бачкој била су поседи породице Дунђерски, а једно од њих је било и оно у власништву Гедеона Дунђерског⁵ из Србобрана.

Ловачко друштво у Србобрану основано је 1910. године⁶ и, са мањим прекидима, траје до данас (али са више промена назива и организационог устројства). Тако се нешто касније (у Краљевини Југославији), на основу Закона о лову из 1931. и Бановинске уредбе за извршење овог закона из 1935, као и Правила Савеза ловачких удружења за Дунавску бановину, формира Савезно ловачко удружење у Србобрану, које наставља свој успешан рад до почетка Другог светског рата.

Због ратног стања и окупације државе у периоду од 1941. до 1944. године прекинут је период успона и активности ловачке организације у Србобрану, а њен

⁴ При изучавању ове проблематике консултовани су следећи извори: Субић, Р. (2001); Ловачки савез Војводине (1992) и архивска грађа (документација) ловачких организација из србобранске општине.

⁵ Србобранац Гедеон Дунђерски је био не само страствени ловац, већ и истакнути активиста Савеза ловачких друштава Војводине, основаног 1922. године. Као такав био је члан Југословенске делегације на другом заседању СИС-а у Паризу, а 1936. године изабран је за почасног председника Савеза ловачких удружења за Дунавску бановину. Поред њега, истакнути чланови Савеза ловачких друштава Војводине били су Србобранци мр Јоца Дивилд, апотекар (председник Савеза ловачких удружења за Дунавску бановину, од 1936. до 1941. године) и Паја Добановачки (изабран за потпредседника Савеза ловачких друштава Војводине 1925. године).

⁶ У Службеном листу Бачко-бодрошке жупаније бр. 40 од 1. децембра 1910. године, на стр. 1053. објављен је текст о оснивању Ловачког друштва у Србобрану и решење министра пољопривреде којим се одобравају Правила србобранског ловачког друштва под бројем 90621/1910.

рад је сасвим замро до 1.3.1942. године, када је од стране 31 ловца мађарске националности формирано ловачко удружење. На тада одржаној Скупштини предложена су Правила ловачког удружења у Сентомашу, која су потом одобрена од стране мађарског Краљевског министарства унутрашњих послова. Ова ловачка организација трајала је до половине 1944. године.

После Другог светског рата ловачка организација Србобрана наставља са радом, а устројство јој се мења сходно променама закона о ловству односно статута ловачких организација Југославије, Србије и Војводине. Паралелно с тим се и мењају називи ове ловачке асоцијације („Фазан“, „Зећ“, „Средња Бачка“ и др.). У међувремену, 1961. године оснива се Ловачки савез општине Србобран, ког сачињавају ловачка друштва Србобрана, Турије и Надаља, са 134 ловца. Наредне, 1962. године доноси се Перспективни план развоја ловства са важењем до 1966. године, када је ловиште овог Ловачког савеза имало укупно 48.735 катастарских јутара ловне површине.

Удруживањем трију ловачких друштава („Фазан“ – Србобран, „Турија“ и „Надаљ“) 1966. оснива се општинско друштво „Зећ“, кога сачињавају три секције: Србобран, Турија и Надаљ. У сличној организационој структури ова ловачка асоцијација делује до 1991. године, када је измењен Статут Ловачког савеза општине Србобран, па су поново формирана три ловачка друштва („Фазан“ – Србобран, „Турија“ и „Надаљ“), која су на газдовање добила ловишта установљена у катастарским општинама Србобрана, Турије и Надаља. Рад ових ловачких друштава требало је да координира Општински ловачки савез. Овакво организационо устројство требало је да траје до доношења републичког Закона о дивљачи и ловству (1993. године). Делатност поменутог општинског ловачког савеза, непосредно пред доношење овог закона била је скромна, па исти није благовремено трансформисан, него је, после доста компликација, формирано Ловачко удружење „Средња Бачка“, па је Ловна основа за новоформирано јединствено ловиште донета тек 1998. године, а на основу ње се газдовало до 2003. године. Ово Ловачко удружење састојало се из три ловачка друштва („Фазан“ – Србобран, „Турија“ и „Надаљ“).

Трансформација Ловачког удружења „Средња Бачка“ догађа се на захтев сва три ловачка друштва, а у складу са тада важећим Законом о ловству, крајем 2002. године, тако што се ова друштва конституишу као засебна ловачка удружења („Фазан“ – Србобран, „Турија“ и „Надаљ“), а формирају се и засебна ловишта у катастарским општинама Србобран, Турија и Надаљ. Овим ловиштима од тада, до потпуне имплементације Закона о дивљачи и ловству из 2010. године (која је у завршној фази), газдује Ловачки савез Србије, преко поменутих ловачких удружења.

Најуспешнији период ловства у Србобрану је раздобље од 1970. до 1990. године, што је карактеристично за ловство целе тадашње заједничке државе (СФРЈ). Тај се период карактерише и као „златно доба ловног туризма“. За ловство у општини Србобран карактеристично је у то време његово осавремењивање, организационо сређивање ловачких друштава, повећани долазак иностраних ловаца, редовно уношење дивљачи (нарочито фазанске), уз стално праћење бројног стања дивљачи. Кад је реч о ловном туризму, тек 1977. године почињу нешто бројнији доласци иностраних ловаца-туриста. Од тада, па све до почетка деведесетих година, интересовање

иностраних ловаца везано је искључиво за ситну (пре свега пернату) дивљач, да би тек почетком деведесетих година почела да се поклања већа пажња интензивирању ловног туризма у овој општини, због повећања броја трофејно вредне срнеће дивљачи. У табели 1. приказани су резултати одстрела гајених врста дивљачи у неколико карактеристичних година у периоду од 1970. до 1990. године.

У међувремену, 1979. године закључен је уговор са „Ловотурсом“ из Новог Сада о довођењу иностраних ловаца, али је број иностраних ловаца на крупну дивљач био незнатан, јер се у ловном газдовању у овој општини није водило довољно рачуна о квалитетном узгоју и заштити трофејних грла срнеће дивљачи, што је умањивало квалитет дивљачи намењене одстрелу. Почетком деведесетих година почиње стриктно поштовање законских прописа: да се срнећа дивљач одстрелује оружјем са олученом цеви и да се води рачуна о трофејној вредности грла. Ангажовањем професионалног ловочувара са адекватном опремом (карабин, двоглед, теренско возило и др.) уз повећану бригу о ловишту самих домаћих ловаца, максимално се допринело очувању мира и повећању популација и квалитета гајених врста дивљачи у општини Србобран. Овакав начин газдовања почео је показивати прве резултате, тако да је 1990. године одстрелено укупно 37 грла срнеће дивљачи, а по први пут су у том одстрелу учествовали инострани ловци, који су одстрелили пет срндаћа. Резултати одстрела дивљачи у ловишту „Србобран“ у том периоду приказани су у табели 1.

Од 1991. године, па скоро целу последњу деценију XX века замире ловни туризам у целој нашој земљи, па и у општини Србобран. Узроци томе су: распад СФРЈ, ратно окружење, санкције (политичке и економске) од стране међународне заједнице према нашој држави (Савезној Републици Југославији), НАТО агресија на нашу земљу и др. Но, и поред тога, ловно газдовање у овој општини није запостављено, па су, и поред економских тешкоћа, у приличној мери очувани фондови гајених врста дивљачи из претходног периода. Даљем унапређивању ловства у Србији, Војводини, па и у општини Србобран дају импулс два документа: Дугорочни план развоја ловства у Војводини од 2000. до 2010. године и Дугорочни план развоја ловства у Републици Србији од 2001. до 2010. године, што се одразило како на квалитет газдовања ловиштима тако и на постепену ревитализацију ловног туризма.

Развој ловства и ловног туризма у општини Србобран почиње наново од 2000. године, када се нормализују економске, политичке и безбедносне прилике у нашој земљи. У овој општини, и пре и после 2000. године, окосницу ловства и ловног туризма представља Ловачко удружење „Фазан“ Србобран (које, као што ће се из текста који следи видети, настаје 2003. године од када газдује ловиштем „Србобран“), чији ловни односно ловно-туристички ресурси чине више од $\frac{2}{3}$ укупних ресурса ових делатности у општини. Илустрацију ове претпоставке пружају и резултати истраживања (Курјачки, 2007), који приказују кретање туристичког одстрела од 2000. до 2005. године (табела 2)⁷.

⁷ Нажалост, као и у већини ЛУ у Србији и у Србобрану не постоји трајна детаљна и потпуно сређена вишегодишња евиденција одстрела дивљачи. Стога неке нелогичне празнине не значе да није било излова већ да не постоје валидни писани подаци који би то потврдили.

Табела 1: Резултати одстрела дивљачи у ловишту „Србобран“ у периоду 1970–1990.

Година	Врста дивљачи	Укупно одстрељено	Иностранци ловци
1970.	Срна, срндаћ	16	1
	Зец	230	121
	Фазан	873	124
	Јаребица	287	27
1977.	Срна, срндаћ	-	-
	Зец	280	50
	Фазан	1781	181
	Јаребица	24	10
1978.	Срна, срндаћ	10	-
	Зец	125	27
	Фазан	1570	140
	Јаребица	27	7
	Грлица	-	1265
1980.	Срна, срндаћ	10	-
	Зец	2541	21
	Фазан	1450	128
	Јаребица	21	6
1990.	Срна, срндаћ	37	5
	Зец	301	20
	Фазан	1556	200

Извор: Извештаји Ловачког друштва „Фазан“

Презентовани подаци показују да је у посматраном периоду веома скроман (скоро занемарујући) био одстрел зеца (изузев 2005. године) и фазана. Разлог овој чињеници је околност да је, према ветеринарским прописима Европске уније, забрањен извоз меса дивљачи из наше земље у државе чланице ове интеграције.

Према истим подацима очигледно је да је туристички одстрел у 2000. години у ловиштима Србобрана био више него скроман. Слична је ситуација донекле била и 2001. године, када су домаћи ловци одстрелили 3 срндаћа (од чега је инкасирано 42.720 динара), али је зато од стране италијанских ловаца (који су одстрелили 289 препелица) инкасирано 49.565 динара, док су домаћи ловци за одстрел зеца уплатили 43.140 динара.

Значајнији ловнотуристички промет забележен је 2003. године када је од домаћих и иностраних (Немаца и Италијана) ловаца за одстрел и услуге у лову срнеће дивљачи инкасирано 413.825 динара, а од италијанских ловаца за лов зеца, фазана и грлице – 115.000 динара.

У смислу ловнотуристичког промета врло успешна била је 2003. година, када је за одстрел само једног трофејног срндаћа (у златној медаљи)⁸ инкасирано 415.600

⁸ Осим овог („златног“) срндаћа од ловне 2003/04. до 2005/06. у ловишту је одстрељено још шест срндаћа у сребрној и осам у бронзаној медаљи. Исте примерке су одстрелили ловци-туристи из Шпаније.

Табела 2. Одстрел дивљачи од стране ловаца-туриста у ловишту „Србобран“ у периоду од 2000. до 2005. године

Година	Врста дивљачи	Домаћи ловци	Инострани ловци	Укупно
2000.	Срна	2	-	2
	Зец	42	-	42
2001.	Срндаћ	3	-	3
	Зец	17		17
	Препелица	-	289	289
	Грлица	-	16	16
2002.	Срна-срндаћ	5-2	12	5-14
	Зец	-	35	35
	Фазан	24	31	55
	Грлица	-	143	143
2003.	Срна-срндаћ	10-5	14	10-19
	Зец	8	22	30
	Фазан	3	1	4
	Препелица	-	155	155
	Грлица-гугутка	-	388-98	388-98
	Дивља патка		1	1
2004.	Срндаћ	1	10	11
	Зец	73	24	97
	Препелица	-	344	344
	Фазан	7	13	20
	Гугутка	-	1138	1138
	Грлица	-	50	50
2005.	Срндаћ		13	13
	Зец	115	11	126
	Фазан	-	21	21

Извор: Документација Ловачког удружења

динара (што је више него укупан финансијски ефекат 2002. године). Укупан финансијски ефекат лова на срнећу дивљач био је те године 597.660 динара, а за лов на препелице инкасирано је 94.203 динара.

Укупан ловнотуристички промет у 2004. години био је 787.154, од чега је од иностраних ловаца инкасирано 564.154 динара, а од домаћих ловаца-туриста 223.000 динара.

У 2005. години од иностраних ловаца-туриста зарађено је 479.788 динара, а у лову на зеца од стране домаћих туриста остварен је промет од 322.000 динара.

У друга два ловачка удружења („Турија“ и „Надаљ“), због неажурне и непотпуне евиденције у посматраном периоду, нисмо у стању да прикажемо резултате ловнотуристичке делатности, те износимо само познате (егзактне) податке.

Пажње вредан податак је да је у ловишту „Турија“ 2001. године одстрељен срндаћ у златној медаљи (178,76 ЦИЦ поена), који је проглашен за европског првака. Носилац овог трофеја је ловац-туриста из Аустрије. Осим „шампиона“ у овом ловишту, у посматраном периоду одстрељено је четири срндаћа у сребрној и четири у бронзаној медаљи. Њих су одстрелили по три ловца из Шпаније и Италије и два ловца из Словачке.

У периоду од ловне 2003/04. до 2005/06. године у Ловишту „Надаљ“ одстрељен је један срндаћ у сребрној и четири у бронзаној медаљи, а одстрелили су их три домаћа ловаца-туриста (један у сребрној и два у бронзаној медаљи) и два Италијана (бронзане медаље). Осим домаћих и италијанских ловаца у одстрелу срнеће дивљачи (ван медаље) учествовали су и ловци из Шпаније.

Туристичко посредовање у посматраном периоду (и касније) обављале су агенције „Ловотурс“ и „Сентатурс“.

КАРАКТЕРИСТИКЕ ЛОВИШТА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ СРБОБРАН

На територији општине Србобран од 2003. године, у складу са тада важећим Законом о ловству, функционише три ловишта и то: „Србобран“, „Турија“ и „Надаљ“.

Ловиште „Србобран“

Ловиште „Србобран“ дато је на газдовање Ловачком савезу Србије решењем Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство, 6.2.2003. године, а преко Ловачког удружења „Фазан“ из Србобрана, који је у то време окупао 183 члана. Према Статуту овог удружења, основна делатност у овом ловишту је гајење, заштита и коришћење дивљачи и њених делова, односно лов дивљачи и истраживање и експериментални развој у биотехничким наукама.

Људски ресурси су 196 ловаца Ловачког удружења „Фазан“, управник ловишта и професионални ловочувар у сталном радном односу, као и четири ловочувара – волонтера.

Ловиште је лоцирано на територији катастарске општине Србобран, на површини 19.441 ha, од чега су ловнопродуктивне површине 18.203 ha. Структура површина ловишта је:

- шуме и шумско земљиште – 68 ha или 0,35%;
- ливаде и пашњаци – 198 ha или 1,03%;
- њиве и орнице – 17.851 ha или 91,82%;
- воћњаци и виногради – 42 ha или 0,22%;
- баре и ритови – 44 ha или 0,23% и
- остало земљиште – 1.238 ha или 6,36%. (Извор података: Ловна основа ловишта „Србобран“).

Тип ловишта је равничарски на апсолутној надморској висини 96 m, са благом нагнутошћу ка југу и висинском разликом од 16 m.

Према подацима Ловачког савеза Војводине, главне гајене врсте дивљачи у овом ловишту су: срнећа дивљач, чији је оптимални број 450 грла, зец (оптимални број 3.516 јединки), фазан (оптимални број - 720 јединки) и пољска јаребица - 400 јединки.

Бонитет ловишта:

- за срнећу дивљач: III бонитетни разред,
- за зеца: II бонитетни разред,
- за фазанску дивљач: II бонитетни разред и
- за пољску јаребицу (која се гаји и штити, али не лови због њене драстичне депопулације)⁹: III бонитетни разред.

С обзиром на капацитете станишта гајених врста дивљачи, ловно продуктивне површине ловишта структуриране су тако да станиште за срнећу дивљач обухвата око 11.427 ha, при чему ареал њене распрострањености обухвата земљиште под пољопривредним културама у току лета, док се током зиме ова дивљач склања на ивице шума и на велике парцеле под орањем одакле има одличан поглед на околину. Станиште зеца обухвата око 15.544 ha, углавном ораница под различитим пољопривредним културама и местимично површинама под шумом, које су испресецане међама и живицом. Ареал фазана је око 3.000 ha под пољопривредним културама, шикарама, ремизама и шумама, као и запарложеним деловима са високом травом и жбуњем. За пољску јаребицу намењено је око 2.000 ha великих и мањих пољопривредних површина са различитим грмљем, запарложеним виноградима или непосеченом кукурузовином.

У ловишту, на потесу „Тук“ (између речице Криваје и канала ДТД од ушћа до насеља Србобран) лоциран је терен за обуку ловачких паса (птичара и јамара). Овај терен намењен је и смотрама и такмичењу у раду ловачких паса. Стога је, између осталог, на овом терену изграђен ров за обуку и такмичење ловачких паса (јамара) у раду са лисицом и јазавцем. Као такав, овај терен је један од садржаја туристичке понуде овог ловишта.

Ловиште је опскрбљено следећим ловно-узгојним и ловно-техничким објектима:

- хранилишта за срнећу дивљач – 7 објеката;
- хранилишта за фазанску дивљач - 60 објеката;
- солишта – 22 објекта;
- појилишта – 3 објекта;
- прихватилишта за фазанску дивљач – 5 објеката, и
- стабилне чеке – осматрачнице – 5 објеката.

⁹ Ово је карактеристично не само за ловишта у општини Србобран, већ и за целу Војводину, а узроци тога су: укрупњавање парцела, интензивна пољопривредна производња (хемизација, механизација, монокултурно гајење биљака) и нарушен мир у ловишту довели су до драстично погоршаних станишних услова за пољску јаребицу, па, и поред тога што се иста практично не лови већ две деценије, нема је у довољном броју.

Ловиште „Турија“

Ловиште „Турија“, које је лоцирано у границама катастарске општине Турија, дато је на газдовање Ловачком савезу Србије решењем Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство 2003. године, а преко Ловачког удружења „Турија“. Према Статуту овог удружења, основна делатност у ловишту „Турија“ је гајење, заштита и коришћење дивљачи и њених делова.

Људски ресурси ловишта „Турија“, осим 58 ловаца, чланова Ловачког удружења „Турија“, јесу један стално запослени ловочувар, а у хонорарном односу је један шумарски инжењер, који обавља послове управника ловишта.

Површина ловишта износи 5.343 ha, где преовлађују оранице (преко 90%) површина, а остатак чине: ливаде и пашњаци, шуме и шумско земљиште, воћњаци, виногради и остало земљиште. Ловно-продуктивне површине обухватају 83% површина ловишта. Ловиште је равничарског типа, на апсолутној надморској висини од 83 m.

Гајене врсте дивљачи су: срна (чији ареал обухвата површину од око 4.500 ha), зец (ареал – 4.800 ha), фазан (ареал – 3.000 ha) и пољска јаребица (ареал – 3.500 ha). Прикладност ловишта за срнећу дивљач је II бонитетног разреда, за зеца I, за фазана II, а за пољску јаребицу III бонитетног разреда. Оптимални број дивљачи у овом ловишту је: срнећа дивљач – 158 грла, зец – 940 јединки, фазан – 225 јединки и пољска јаребица – 52 јединке.

У ловишту су изграђени следећи ловно-узгојни и ловно-технички објекти:

- - хранилишта за срнећу дивљач – 25 објеката;
- - хранилишта за фазанску дивљач – 30 објеката;
- - солишта – 50 објеката;
- - појилишта – 8 објеката;
- - прихватилишта за фазанску дивљач – 2 објекта;
- - стабилне чеке – осматрачнице – 2 објекта и
- - чеке на дрвећу – 5 објеката.

За потребе обуке ловачких паса у току вегетационог периода (од априла до октобра), у ловишту „Турија“ је адаптиран терен површине 45 ha.

Ловиште „Надаљ“

Ловиште „Надаљ“, које је лоцирано у границама катастарске општине Надаљ, дато је, такође 2003. године, на газдовање Ловачком савезу Србије, а преко Ловачког удружења „Надаљ“. Површина ловишта износи 3.646 ha, од чега су оранице на површини од 3.244 ha (око 89%), ливаде и пашњаци – 68 ha, воћњаци и виногради – 10 ha, шуме и шумско земљиште – 2 ha и остало земљиште 319 ha. Ловиште је равничарског типа, а апсолутна надморска висина је 80 m.

Људски ресурси ловишта „Надаљ“ су: 67 ловаца, стално запослени управник ловишта и ловочувар и шест ловочувара – волонтера.

Главне гајене врсте дивљачи у ловишту су: срна (чији ареал обухвата око 3.000 ha), зец (ареал око 3.300 ha), фазан (ареал око 3.300 ha) и пољска јаребица (ареал око 3.300 ha). Прикладност ловишта за срнећу дивљач је II бонитетног разреда, за зеца – I бонитетног разреда, за фазана - II бонитетног разреда, а за пољску јаребицу - III бонитетног разреда. Оптимални број гајених врста дивљачи у овом ловишту је: срнећа дивљач – 99 грла, зец – 1.122 јединке, фазан – 200 јединки и пољска јаребица – 80 јединки.

Ловно-узгојни и ловно-технички објекти у ловишту су:

- хранилишта за срнећу дивљач – 10 објеката;
- хранилишта за фазанску дивљач – 10 објеката;
- солишта – 10 објеката;
- појилишта – 1 објекат;
- прихватилишта за фазанску дивљач – 2 објекта;
- стабилне чеке – осматрачнице – 4 објекта.

Презентовани подаци указују на чињеницу да сва три посматрана ловишта у општини Србобран имају добре услове за гајење срнеће и фазанске дивљачи, као и зеца. Осим ових гајених врста дивљачи у овим ловиштима се газдује и са препелицом, гугутком, грлицом и дивљом патком. Предатори, чија се бројност углавном држи у толерантним оквирима, су лисица и (у последње време) шакал.

АКТУЕЛНО СТАЊЕ И ПРОБЛЕМИ ЛОВНОГ ТУРИЗМА У ОПШТИНИ СРБОБРАН

Најбитније претпоставке успеха ловнотуристичке делатности су: комерцијална понуда курентних врста ловне дивљачи, поседовање одговарајућих смештајних капацитета у близини (до 10 km) од ревира у коме се планирају дате ловнотуристичке активности,¹⁰ адекватна кадровска база и досадашња афирмисаност у домену ловнотуристичке активности.

Комерцијална понуда ловне дивљачи у србобранским ловштима

Прокламована понуда главних врста дивљачи којим ова ловишта газдују за комерцијални (превасходно туристички) одстрел¹¹ приказује се у табели 3.

Из презентованих података очито је да је понуда фазанске дивљачи веома скромна (у ловишту „Турија“ сасвим изостаје). Ово се правда недостатком усло-

¹⁰ Туристички лов, ловно стрељаштво, посматрање и снимање дивљачи (фото-сафари), утакмице ловачких паса и др., о чему се детаљније разматра у: Прентовић, Р. (2005): „Ловни туризам“.

¹¹ Ваља правити разлику између појмова „комерцијални“ и „туристички“ лов (одстрел) у смислу што је сваки туристички лов истовремено и комерцијални лов, а постоје и они комерцијални ловови који се свode само на одстрел дивљачи, без пружања других туристичких услуга. Наравно да се, при идентичном одстрелу, знатно већи финансијски ефекти остварују у туристичком лову, него у комерцијалном лову у ужем смислу.

Табела 3. Понуда главних врста дивљачи у ловиштима општине Србобран

Ловиште	Врсте ловне дивљачи				
	Срна	Срндаћ	Зец	Фазан	Препелица
„Србобран“	-	12	300	300	200
„Турија“	-	7	30	-	250
„Надаљ“	7	3	100	20	-
Укупно	7	22	430	320	450

Извор: Антонић, Д. и Беуковић, М. (2007), стр. 58., 63. и 67.

ва за прихват и адаптацију фазана из вештачке производње, забраном изношења меса изван граница наше земље, тј. у земље Европске уније, недостатком адекватних смештајних капацитета за ловце-туристе и њихове ловачке псе, потребом да чланови матичних ловачких удружења имају довољно ове атрактивне ловне врсте за властити одстрел и др. Слично је и са понудом зеца коју, с обзиром на могућности (оптимални фонд у ловиштима у општини Србобран је 5.578), лимитира посебно немогућност изношења улова од стране иностраних ловаца-туриста.

Туристичко-рецептивни капацитети у општини Србобран

Општина Србобран располаже веома скромним капацитетима за смештај туриста, а посебно ловаца-туриста. Наиме, само у ловишту „Турија“ тек одскора постоји једна елитна ловачка кућа (заправо хотел са три звезде) - „Hunting Lodge“. Овај објекат располаже са 12 савремено опремљених соба (са модерним купатилима, мини баровима, сефовима, телефонским апаратима, сателитским ТВ пријемницима и приступом интернету) и једним апартманом. У дворишту се налази осам боксова за смештај ловачких паса. Ловцима су овде на располагању простор за обраду дивљачи и припрему меса, стрелиште за гађање глинених голубова, као и други садржаји (www.huntinglodge.rs).

Због ограничених капацитета за смештај и исхрану ловаца-туриста, исти углавном одседају у угоститељским објектима у суседним општинама (Бечеј, Нови Сад, Мали Иђош). Но, најчешће се ловци-туристи, гости ловишта „Србобран“ смештају у хотелу „Фантаст“ у Бечеју, који пружа висок ниво угоститељских услуга. Он располаже са 40 лежаја и два апартмана. Све собе су са купатилом и централним грејањем, као и са телефоном. Ресторан са богатом националном кухињом располаже са 100 места, а летња башта, смештена поред замка, има 80 места. Приступ хотелу (асфалтним путем) је добар, а поред хотела је уређен паркинг. За пословне састанке и едукативне активности овај хотел располаже са две сале са 90 и 30 места. Хотел и комплекс у окружењу располажу и другим атрактивним садржајима за културне, забавне и рекреативне активности гостију.

Допунски смештајни капацитети за смештај туриста (па и ловаца-туриста) – гостију србобранске дестинације су: „Салаш 137“ – на Ченеју, „Салаш 84“ – на ста-

ром путу за Зрењанин, „Салаш 264“ (са Рестораном „Саргуло“) – на улазу у Бачку Тополу – из правца Бечеја и др.¹²

Презентовани угоститељски капацитети, посматрано са аспекта ловнотуристичких стандарда, са изузетком објекта у Турији, јесу тек задовољавајући. Ово, пре свега, што су релативно удаљени од ловишта, а уз то не располажу потребним објектима за смештај ловачких паса, за обраду и чување меса одстрелене дивљачи, за испробавање оружја и др.

Кадровска база ловног туризма у општини Србобран

Презентовани људски ресурси ловачких удружења и ловишта у општини Србобран указују на њихов значајан екстензитет, али са ловнотуристичког аспекта, не и нужан квалитет. Наиме, и поред ангажованих професионалних управника ловишта и ловочувара, неколико активиста са завршеном средњом Шумарском школом, у Краљеву, са V степеном стручности („специјалиста за ловство“) и петнаестак лица са положеним испитом за оцењивање ловачких трофеја, недостају квалификовани пратиоци иностраних ловаца за спровођење туристичког лова са владањем одговарајућим страним језицима.

Највећи недостатак актуелне кадровске структуре ловног туризма у овој општини је у чињеници да ниједно од три ловишта нема професионално ангажовано лице оспособљено за вршење послова ловнотуристичког маркетинга. Недостају, наиме, високостручна лица са стручним називом менаџера ловног туризма. Ако за то нема услова у ловачким удружењима – корисницима ловишта, било би целесходно да Туристичка организација ове општине прими у радни однос једно лице због профила стручности.

Резултати ловног газдовања у општини Србобран у периоду од 2006. до 2010. године

Један од најбитнијих индикатора ловних и посебно ловнотуристичких потенцијала неке дестинације је остварени успех у ловном газдовању у последњих неколико (око пет) година. Тај успех се сагледава узимањем у обзир одстрела главних гајених врста дивљачи (квантитета и квалитета односно трофејних вредности одстрелених примерака дивљачи), као и оствареног прихода од ловног газдовања у одређеном временском интервалу (нпр. година). Стога су интересантни резултати одстрела срнеће дивљачи и зеца¹³ у ловиштима општине Србобран у периоду од пет година (2006–2010. година) – табела 4.

¹² Детаљније о овим рецептивним атрактивностима разматра Курјачки (Магистарска теза, стр. 56-58).

¹³ За ове две врсте дивљачи се у равничарским пределима може са високим процентом тачности утврдити бројно стање (бројањем крајем зимског периода, тј. пре кретања вегетације). За фазанску дивљач се почетно бројно стање (а тиме и квоте одстрела) процењују на око 60–80% од броја унетих фазанских пилића у ловиште из вештачког узгоја, а губици код унетих јединки надомеш-

Табела 4: Одстрел дивљачи у ловачким удружењима Србобрана од 2006. до 2010. године

Година	Срнећа дивљач	Зец
2006.	44	700
2007.	44	910
2008.	60	1030
2009.	33	667
2010.	32	449
Просечан одстрел	42,6	751,2

Извор: Курјачки, А. (2011): *Магистарска теза*, стр. 47.

Подаци из табеле 4 показују да је просечни годишњи одстрел срнеће дивљачи већи за 13,6 јединки (или 46,9%) од планираног годишњег комерцијалног (потенцијално туристичког одстрела, а просечан одстрел зеца за чак 321,2 јединке (или 74,70%) већи је од годишње планираног одстрела ове врсте дивљачи. Јасно је да је овај „вишак“ намењен за одстрел од стране домаћих ловаца (чланова ловачких удружења која газдују датим ловиштима).

Како је остварена финансијска добит главни индикатор ловног газдовања, то је целисходно анализирати приходе¹⁴ и расходе¹⁵ србобранског ловства у блиској прошлости¹⁶. Стога су у табели 5 приказани приходи и расходи ловачких удружења у Србобрану (у динарима) у периоду од 2007. до 2010. године.

Из табеле 5 се види да су највећи приходи остварени 2010. године (1.902.303 динара), када је постигнут рекордан финансијски ефекат од трофеја одстрељених срндаћа. Те године је, наиме, одстрељено 19 срндаћа, од чега су два била у златној, један у сребрној и три у бронзаној медаљи. (Курјачки, А., Магистарска теза, стр. 48: Евиденција трофеја и трофејних листова 2010. године – Србобран). Парадоксално је, међутим, да је, иако је 2010. године остварен највећи номинални приход, те године забележена скоро дупло мања финансијска добит, услед за око 50% већих расхода него у претходне три године. Расходи су повећани због знатно ве-

ћују се природним прираштајем. Иначе, за одстрел фазанске дивљачи нису постојали комплетни подаци за сва три ловишта у овој општини.

¹⁴ Поред прихода остварених ловнотуристичким прометом, корисници ловишта убирају финансијска средства од: дела чланарина ловаца и њихових (евентуалних) накнада од продатог меса дивљачи и продаје живе дивљачи, прихода од пољопривредне активности и других активности за које је дати корисник регистрован (стрељаштво, угоститељство, рентирање некретнина, ловачке, кинолошке и др. манифестације, донације и спонзорства и др.).

¹⁵ У расходе спадају: набавка и унос фазана из вештачке производње и трошкови њихове исхране, исхрана и нега осталих гајених врста дивљачи, текућа и инвестициона одржавања, трошкови одржавања ловишта и моторних возила, трошкови стручне службе, а, по одредбама новог Закона о дивљачи и ловству, и накнада држави за коришћење дивљачи.

¹⁶ То је период од 2007. до 2010. године. За 2006. нису могли бити прибављени валидни подаци, јер код појединих корисника ловишта не постоји потпуна евиденција, што је случај и са подацима за 2011. годину.

Табела 5: Приходи и расходи ЛУ Србобрана у периоду од 2007. до 2010. године

Година	Приходи	Расходи	Добит
2007.	1.504.475	1.034.119	470.356
2008.	1.699.350	1.022.850	676.500
2009.	1.422.697	1.005.691	417.006
2010.	1.902.303	1.658.619	243.684

Извори: Финансијски извештаји ловачких удружења

Њег улагања у изградњу и опремање ловно-узгојних и ловно-техничких објеката, већег уноса фазанске дивљачи из вештачке производње, веће потрошње хранива и других трошкова пословања.

Комплементарне туристичке вредности у општини Србобран

Ловни туризам, осим својим основним мотивима и садржајима, може допунски приход остварити на тај начин што ће његов менаџмент своју туристичку понуду допуњавати и одређеним комплементарним туристичким вредностима у ближем окружењу ловишта, као својеврсних туристичких дестинација.¹⁷ У општини Србобран то су, пре свега, културно-историјски споменици и локална архитектура, салаши са својим специфичним садржајима и етнолошким раритетима и атрактивне манифестације.

Културно-историјски споменици у општини Србобран су, пре свега, садржани у специфичној панонској архитектури и религијским објектима насталим пре неколико стотина година. У том контексту, Саборна црква у Србобрану спада у један од највреднијих културно-историјских споменика у нашој земљи и, као таква, може представљати значајан додатни културни мотив ловцима-туристима и њиховој (евентуалној) пратњи (члановима породице, пријатељима, пословној пратњи).¹⁸

У општини Србобран налазе се бројни салаши, специфичне насеобине сељака Панонске равнице, карактеристичне, посебно, за Војводину. Настали су у XVIII веку, као сезонско станиште. Аутохтони салаши, разбацани по целој територији ове општине, могу бити у функцији руралног и екотуризма. Ово тим пре што исти имају сачуване амбијенталне вредности и мобилијар из времена настанка, а погодни су за активни одмор и рекреацију, као и смештајни капацитети за ловнотуристичку клијентелу и пећароше. Но, и поред несумњивих туристичких потенцијала, салаши у општини Србобран нису, још увек, добили значајније место у туристичкој понуди, тако да је неопходно више радити на њиховој туристичкој промоцији.

За разлику од салашарског, манифестациони туризам у општини Србобран је последњих деценија доживео приличан ниво развоја и респектабилну екстензивност. Најзначајнија и најпосећенија манифестација у овој општини је туријска

¹⁷ О томе се разматра у: Прентовић, Р. (2006): стр.203–205.

¹⁸ Детаљније о међусобној повезаности и комплементарности ловног и културног туризма разматра се у: Прентовић, Р., Голубовић, В. И Ковачевић, М. (2012): стр. 304–320.

„Кобасицијада“ која се од 1985. године одржава, као анале, сваког последњег викенда у фебруару. Осим такмичења у прављењу „нај-кобасице“ у овој манифестацији организује се богат и разноврстан културно-уметнички програм¹⁹. У време одржавања „Кобасицијаде“ може се организовати хајка на туријску лисицу, чије би се ловне активности организовале у току преподнева, а учесници хајке (ловци-туристи) би могли у поподневним и вечерњим часовима учествовати у свим атрактивним активностима „Кобасицијаде“. Осим „Кобасицијаде“, од прилично бројних манифестационих активности повећању обима туристичке понуде могу да допринесу и следеће приредбе:

- Жетвене свечаности – одржавају се у месецу јулу у Србобрану,
- Петровдански дани културе и спортска манифестација поводом црквене славе Србобрана,
- Циганске ватре – манифестација посвећена афирмацији културе ромског народа – одржава се у месецу августу сваке године у Србобрану,
- Касачке трке – које се сваке године организују у току Петровданских дана културе и др.²⁰

ЗАКЉУЧАК

Ловишта у општини Србобран, као типична равничарска ловишта, представљају прихватљива станишта за узгој трофејно пуновредне срнеће дивљачи и осталих гајених врста (зеца, фазана), изузев пољске јаребице, за коју услови у овим ловиштима већ више деценија нису повољни. Генерално, ова ловишта данас представљају, мање-више, релативно успешне туристичке дестинације, у којима је ловно атрактивна срнећа дивљач најважнији мотивациони фактор за привлачење ловаца-туриста.

Осим природно-географских ресурса позитиван имиџ ове ловнотуристичке дестинације твори богата ловачка традиција и култура лова, као и успеси ловнотуристичке делатности у Војводини, Бачкој и Србобрану у осмој и деветој деценији XX века.

Кадровска структура посленика ловнотуристичке делатности у општини Србобран, иако донекле испуњава законски минимум, није компатибилна са врло сложеним задацима који се данас постављају пред менаџмент и оперативу ловног туризма. Наиме, недостају кадрови оспособљени за ловнотуристички маркетинг, као и они за обављање послова стручног пратиоца у лову, односно вође групе ловаца, са познавањем страних језика. Решење је у ангажовању високостручних кадрова – менаџера ловног туризма, односно стручних преводилаца за језике главних циљних група иностраних ловаца-туриста.

Значајан лимитирајући фактор даљег развоја ловног туризма у овој општини је недостатак довољних смештајних капацитета, мада се у последње време (изградњом и активирањем модерног ловнотуристичког објекта у Турији) унеколико

¹⁹ Детаљније о туријској „Кобасицијади“ разматра Курјачки, А. (2007): стр. 108–110.

²⁰ Детаљније о осталим манифестацијама у Србобрану разматра се у извору из фусноте 21, на стр. 110–114.

ублажава овај недостатак. Он би се могао скоро у потпуности превазићи успостављањем сарадње са субјектима руралног, етно и екотуризма и ангажовањем њихових смештајних капацитета (салаши, чарде, угоститељски објекти у домаћој радиности и др.). Оваква сарадња, међутим, није још у довољној мери остварена, а главни иницијатор и координатор повезивања поменутих туристичких субјеката са корисницима ловишта и другим пружаоцима ловнотуристичких услуга, требало би да буде Туристичка организација општине Србодран.

Узимајући у обзир досадашња достигнућа ловства односно ловнотуристичке делатности у општини Србодран и перспективе на плану даљег унапређивања и отклањања дефинисаних недостатака, тј. лимитирајућих чинилаца, може се констатовати да ова ловнотуристичка дестинација поседује потенцијале за одрживо функционисање ловног туризма и за његов даљи развој.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Антонић, Д. и Беуковић, М. (2007): *Ловачка организација Војводине: 1922-2007*. Ловачки савез Војводине, Нови Сад.
- Ловачки савез Војводине (1922): *Ловачки савез Војводине 1922-1992*. Нови Сад.
- Курјачки, А. (2007): *Ловнотуристички појеницијали ловишта у оштини Србодран, специјалистички рад*. ПМФ – Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.
- Курјачки, А. (2007): *Ловнотуристички појеницијали оштини Србодран*. „Кампос“, Сремски Карловци, Ловачки савез Србије, Београд и Дневник, новине и часописи, Нови Сад.
- Курјачки, А. (2011): *Ловство у функцији руралног развоја Бачке, магистарска теза*. Мегатренд универзитет, Београд, Факултет за биофирминг, Бачка Топола.
- Лазих, Л. и сар. (2007): *Рурални туризам*. ПМФ, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.
- Прентовић, Р. (2005): *Ловни туризам*. ПМФ, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.
- Прентовић, Р. (2006): *Ловиште – својеврсна туристичка дестинација*. *Научно-стручни часопис Туризам*, бр. 10, стр. 203-205.
- Прентовић, Р. (2008): *Корелација ловног и руралног туризма у Војводини*, Зборник радова Департмана за географију, туризам и хотелијерство ПМФ, Нови Сад.
- Prentović, R., Golubović, V. i Kovačević. M. (2012): *Correlation between hunting and cultural tourism in Bačka upper Danube basin*, *Conference Danube strategy: Strategic significance for Serbia*, Institute of international politics and economics, Belgrade.
- Скупштина општине Србодран (2010): *Стратегија развоја оштини Србодран од 2010. до 2014. године*. Србодран.
- Субић, Р. (2001): *Ловство у Србодрану 1910-2000*. Ловачко друштво „Фазан“, Србодран.

www.face.europe.

www.huntinglodge.rs.